

BRIEF ONDERTEKENEN

Aan

Minister van SZW

Datum
03-12-2025

Onze referentie
2025-

Opgesteld door

Bijlage(n)
1

nota

Verzenden kamerbrief Verkenning
werkgelegenheidseffecten van overheidsbeleid

Aanleiding

In het regeerprogramma van het kabinet Schoof is opgenomen dat het overheidsbeleid wordt doorgelicht. Hierbij worden subsidies, fiscale regelingen en regelgeving in het licht van krapte op de arbeidsmarkt (en andere schaarstes) gezien. Bijgaande ambtelijke verkenning doet daarin een eerste stap. Door de verkenning naar de Kamer te sturen, komt u ook tegemoet aan het verzoek van het lid Van Dijk (CDA) tijdens het CD Arbeidsmarktkrapte van 21 mei 2025. De ambtelijke verkenning werkgelegenheidseffecten van overheidsbeleid is interdepartementaal afgestemd en op 2 december besproken in de ambtelijke vijfhoek.

Geadviseerd besluit

U wordt geadviseerd de aanbiedingsbrief te ondertekenen en de verkenning te verzenden aan de Tweede Kamer.

Kernpunten

- Het doel van de verkenning is in beeld te brengen wat de effecten van beleid zijn op de vraag naar arbeid, zodat dit beter kan worden meegewogen in beleidsvorming. In de verkenning zijn de effecten van 37 subsidies en fiscale regelingen geanalyseerd.
- De verkenning beperkt zich expliciet tot het kwantificeren van arbeidsvraageffecten en gaat niet in op de achterliggende doelen, effectiviteit en wenselijkheid van verschillende regelingen. De verkenning bevat daarom ook geen beleidsadviezen.
- De hoofdconclusie is dat het arbeidsvraageffect per regeling sterk verschilt. De belangrijkste factoren voor het effect van een regeling op de arbeidsvraag zijn de budgettaire omvang, de gevoeligheid van de vraag voor de prijs, en de import- en arbeidsintensiteit van de productieketen.
- De overheid kan de krapte op de arbeidsmarkt verlichten door regelingen met een (sterk) arbeidsvraageffect te versoberen. Dit vergt een politieke afweging ten opzichte van de maatschappelijke doelen die met de regelingen worden nagestreefd.
- De verkenning is interdepartementaal afgestemd en besproken in de ambtelijke vijfhoek.

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Actie	Informatie
1	Aanbiedingsbrief Ambtelijke verkenning werkgelegenheidseffe cten van overheidsbeleid	Verzenden aan TK	
2	Verkenning werkgelegenheidseffe cten van overheidsbeleid	Verzenden aan TK	
3	Beslisnotas Verkenning werkgelegenheidseffe cten van overheidsbeleid	Openbaar maken	

Datum
03-12-2025

Onze referentie
2025-XXXXXXXXXX

Aan

Minister van SZW

TER BESLISSING

Datum
21-10-2025

Onze referentie
2025

Opgesteld door
Persoonsgegevens

nota

Ambtelijke verkenning werkgelegenheidseffecten van
overheidsbeleid

Dank!

Bijlage(n)
2

Aanleiding

In het regeerprogramma van het kabinet Schoof is opgenomen dat het overheidsbeleid wordt doorgelicht. Hierbij worden subsidies, fiscale faciliteiten en regelgeving in het licht van krapte op de arbeidsmarkt (en andere schaarstes) bezien. Bijgaande ambtelijke verkenning doet daarin een eerste stap. Door de verkenning naar de Kamer te sturen, komt u ook tegemoet aan het verzoek van het lid Van Dijk (CDA) tijdens het CD Arbeidsmarktkrapte van 21 mei 2025. Via deze nota ontvangen we graag uw akkoord op verzending van de verkenning en het proces daarnaartoe. De verkenning wordt simultaan afgestemd met ambtelijk EZ, FIN, KGG, IenW, VWS, LNV en OCW.

Geadviseerd besluit

- U wordt geadviseerd in te stemmen met agendering van de verkenning en aanbestedingsbrief voor de CSD van 24 november.
- U wordt geadviseerd in te stemmen met verzending aan de Tweede Kamer na bespreking in de CSD.

Kernpunten

- De verkenning vormt een eerste stap in de doorlichting van overheidsbeleid op de effecten voor de werkgelegenheid, zoals aangekondigd in de paragraaf over arbeidsmarktkrapte van het Regeerprogramma. Subsidies of fiscale regelingen maken sommige producten of diensten goedkoper, waardoor er meer vraag naar is en de werkgelegenheid in de betrokken sector extra stijgt. In tijden van krapte wil het kabinet overwegen of dat nog steeds tot de juiste inzet van onze schaarse arbeidskrachten leidt.
- Het doel van de verkenning is in beeld te brengen wat de effecten van beleid zijn op de vraag naar arbeid, zodat dit beter kan worden meegewogen in beleidsvorming.
- De verkenning beperkt zich expliciet tot het kwantificeren van arbeidsvraageffecten en gaat niet in op de achterliggende doelen, effectiviteit en wenselijkheid van verschillende regelingen. De verkenning bevat daarom ook geen beleidsadviezen.
- De hoofdconclusie is dat het arbeidsvraageffect per regeling sterk verschilt. De belangrijkste factoren voor het effect van een regeling op de arbeidsvraag zijn de budgettaire omvang, de gevoeligheid van de vraag voor de prijs, en de import- en arbeidsintensiteit van de productieketen.

checkvraag: zou het niet via MR moeten juist vanwege demissionaire status kabinet?

Ik wil mijn collega's niet "overwaken" met rechtstreekse verandering. Won-

Overzicht van opmerkingen bij OPENBAAR MAKEN beslisnotas Verkenning werkgelegenheidseffecten van overheidsbeleid.pdf

Pagina: 1

 Nummer: 1	Auteur: 	Onderwerp: Markering	Datum: 3-12-2025 17:54:18
--	---	----------------------	---------------------------

- De overheid kan de krapte op de arbeidsmarkt verlichten door regelingen met een (sterk) arbeidsvraageffect te versoberen. Dit vergt een politieke afweging ten opzichte van de maatschappelijke doelen die met de regelingen worden nagestreefd.
- De verkenning is tot stand gekomen in samenwerking met een klankbordgroep bestaande uit medewerkers van AFEP en AFP (Financiën), AEP (EZ/KGG), CPB en DNB.
- Aangezien het een ambtelijke verkenning betreft op het terrein van verschillende departementen, en gelet op de demissionaire status van het kabinet, is het voorstel de verkenning alleen af te stemmen in de CSD voorafgaand aan verzending door u aan de Tweede Kamer. Graag uw akkoord.
- Met de departementen die verantwoordelijk zijn voor beleidsterreinen van de geanalyseerde regelingen stemmen we uiteraard expliciet af, voorafgaand aan de CSD op 24 november.

Datum
21-10-2025

Onze referentie
2025

Zie p. 7.

Toelichting

Inhoud verkenning

De verkenning vormt de eerste stap in de doorlichting van overheidsbeleid op de effecten voor de werkgelegenheid, zoals aangekondigd in het Regeerprogramma. Het doel van de verkenning is in beeld te brengen wat het effect op de arbeidsvraag is van beleid, zodat dit beter kan worden meegewogen in beleidsvorming. De analyse volgt drie stappen:

- Bestaande kennis in kaart brengen over hoe beleid de arbeidsvraag beïnvloedt en welke onderzoeksmethoden daarvoor worden gebruikt.
- Toepassing in de beleidspraktijk onderzoeken van bestaande kennis over arbeidsmarkteffecten door middel van gesprekken met verschillende departementen.
- Ontwikkeling van een nieuwe methodologie om effecten van beleid systematisch en vergelijkbaar door te rekenen. Vervolgens wordt deze methodologie toegepast op 40 subsidies en fiscale regelingen.

Uit de verkenning blijkt dat de huidige kennis over arbeidsvraageffecten beperkt wordt benut, mede doordat onderzoek vaak pas plaatsvindt ná politieke besluitvorming. Ook blijkt dat onderzoeken lastig onderling vergelijkbaar zijn door verschillen in methodes, aannames en de focus op individuele maatregelen en sectoren. Dat maakt de uitkomsten minder bruikbaar voor integrale besluitvorming.

De nieuwe kwantitatieve methode draagt bij aan de vergelijkbaarheid tussen verschillende beleidsterreinen. De nieuwe methodologie richt zich in deze eerste verkenning op subsidies en fiscale regelingen, omdat deze instrumenten concreet af te bakenen en kwantitatief goed te analyseren zijn. In de toekomst kan de methodologie ook worden toegepast op overheidsconsumptie of aanbestedingen. De methodologie is niet geschikt voor regelgeving.

Hoofdbevindingen:

- De 40 geanalyseerde regelingen hebben samen een budgettair beslag van ongeveer € 40 mld. en leiden tot 68.000 fte extra arbeidsvraag.
- De arbeidsvraageffecten verschillen sterk per regeling. De belangrijkste factoren voor het effect van een regeling op de arbeidsvraag zijn de

in drie hobbels →
dan wil
in terug-
komen en
met "Zaman"
doorrekenen.
(naar Th).

budgettaire omvang, de gevoeligheid van de vraag voor de prijs, en de import- en arbeidsintensiteit van de productieketen.

- De geanalyseerde regelingen beslaan uiteenlopende beleidsterreinen, waaronder verlaagde btw-tarieven (op o.a. voedingsmiddelen, personenvervoer, restaurantdiensten, cultuur en sport), fiscale vrijstellingen (zoals voor landbouw, koopstarters en luchtvaart) en klimaat- en energiesubsidies (zoals SDE++, ISDE, DEI+ en investeringsregelingen uit het Klimaatfonds en Nationaal Groeifonds).
- De verkenning beperkt zich tot het kwantificeren van arbeidsvraageffecten en gaat niet in op de achterliggende doelen, effectiviteit en wenselijkheid van verschillende regelingen. De verkenning bevat daarom ook geen beleidsopties.

Datum

21-10-2025

Onze referentie

2025-

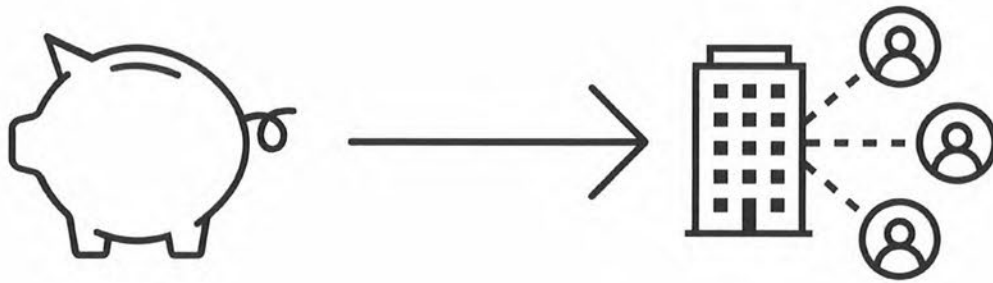
De conclusie is dat de overheid de krapte kan verlichten door regelingen met een (sterk) arbeidsvraageffect te versoberen. Tegelijkertijd vergt dit een politieke afweging tegen de maatschappelijke doelen die met de regelingen worden nagestreefd. In vervolgonderzoek kan de kwantitatieve methode ook worden gebruikt om de arbeidsvraageffecten van overheidsconsumptie en aanbestedingen in kaart te brengen. Voorts kan de methode worden betrokken bij de vorming van nieuw beleid.

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Actie	Informatie
1	Verkenning werkgelegenheidseff cten van beleid	Ter informatie (niet verzenden)	
2	Aanbiedingsbrief ambtelijke verkenning werkgelegenheidseff cten van beleid	Ter informatie (niet verzenden)	

WUR

Verkenning werkgelegenheidseffecten van overheidsbeleid

TER BESLISSING

Aan

Minister van SZW

Datum
21-03-2025

Onze referentie
2025

nota

Doorlichting overheidsbeleid in het licht van krapte

Persoonsgegevens

Aanleiding

In het Regeerprogramma is afgesproken dat het overheidsbeleid wordt doorgelicht waarbij we subsidies, fiscale faciliteiten en regelgeving in het licht van krapte en andere schaarstes bezien. Besloten is om te beginnen met een arbeidsmarkt-appreciatie van fiscale regelingen. Dit omdat er al veel informatie beschikbaar is vanuit het ambtelijk rapport 'Aanpak fiscale regelingen'¹ en omdat er een stelpost is opgenomen in het hoofdlijnenakkoord² die ziet op belastingconstructies en fiscale regelingen, dus de uitkomsten daar bruikbaar voor zouden kunnen zijn. Bijgevoegd vindt u de eerste resultaten.

Uiterlijk bij
21 maart 2025

Bijlage(n)
1

Beslispunt

- Wilt u de resultaten van de doorlichting voor politiek overleg agenderen of nader bespreken? Zijn **2** regelingen waar u voor afschaffing wilt pleiten?
 - Meewegen van de resultaten kan tijdens de voorjaarsbesluitvorming. Het budgettaire belang van het lage btw-tarief voor arbeidsintensieve diensten (€795 mln.) zou tot slot aan kunnen sluiten bij i) het dekkingsvraagstuk als gevolg van het niet doorgaan van het afschaffen van het lage btw-tarief op cultuur en sport, en ii) de invulling van de stelpost fiscale regelingen. De opbrengst is echter kleiner dan de benodigde opbrengst van i) (1326 mln.) en groter dan de benodigde opbrengst van ii) (€259 mln.). Ook zal de maatregel op aanzienlijke weerstand kunnen rekenen, zeker als er geen middelen beschikbaar zijn voor flankerend beleid of een terugsluis.
 - U kunt de resultaten van de doorlichting ook meewegen bij de **5** besluitvorming over de recent negatief geëvalueerde fiscale regelingen en de bredere aanpak fiscale regelingen. Hiervoor zal Financiën op een later moment een ambtelijk rapport in de Vijfhoek agenderen (zie kopje 'proces notitie').

Toelichting

Resultaten doorlichting

- De volgende fiscale regelingen zijn doorgerekend:
 - BTW Verlaagd tarief voedingsmiddelen en water
 - OVB Verlaagd tarief woning niet-starters
 - Landbouwwijstelling in de winstsfeer

¹ Ambtelijk rapport Aanpak Fiscale Regelingen | Rapport | Rijksoverheid.nl

² Budgettaire bijlage hoofdlijnenakkoord | Rapport | Kabinetsformatie

	Nummer: 1	Auteur	Onderwerp: Markering	Datum: 3-12-2025 17:54:46
	Nummer: 2	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
er regelingen waar u voor afschaffing wilt pleiten?				
	Nummer: 3	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: (Unknown)	Datum: Onbepaald
Graag nadere reflectie op relatie met ingezet beleid mbt versterken arbeidsproductiviteit, gerichte arbeidsmigratie etc, welke maatregelen liggen dan voor de hand? Wellicht beter te bezien in het licht van SER advies over arbeidsmigratie (krapte) en integrale weging van negatief geëvalueerde regelingen.				
	Nummer: 4	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Free Hand	Datum: Onbepaald
	Nummer: 5	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
besluitvorming over de recent negatief geëvalueerde fiscale regelingen en de bredere aanpak fiscale regelingen. later moment een ambtelijk rapport in de Vijfhoek agenderen (zie 'proces notitie').				

- Accijns Vrijstelling luchtvaartuigen
- BTW Verlaagd tarief culturele goederen en diensten
- BTW Verlaagd tarief arbeidsintensieve diensten
- BTW verlaagd tarief personenvervoer
- OVB Vrijstelling woning starters
- Tonnageregeling winst uit zeescheepvaart
- MRB-kwarttarieven
- BTW verlaagd tarief sierteelt
- Vrijstelling zuivel belasting op alcoholvrije dranken
- OVB Vrijstelling cultuurgrond
- BTW Verlaagd tarief geneesmiddelen en hulpmiddelen
- **1e totale budgettaire omvang van de geanalyseerde fiscale regelingen is 24 mld. en dit leidt naar schatting tot 48.000 fte extra arbeidsvraag.** Dit is circa 0,7% van de totale werkgelegenheid in Nederland (in fte). Aangezien er een selectie van de fiscale regelingen gemaakt is, is dit een ondergrens van de daadwerkelijke omvang die gemoeid is met alle fiscale regelingen in Nederland. Dat betekent dat fiscale regelingen een rol spelen in de bestendigheid van de arbeidsmarktkrapte.
- **2e impact van een fiscale regeling op de arbeidsmarkt is hoofdzakelijk afhankelijk van het budgettaire belang. Daarnaast spelen mee:**
 - De mate waarin een product een luxe- of noodzakelijk goed is. Naarmate consumenten sterker reageren op prijsveranderingen van het product of de dienst, is het sectorale effect groter.
 - De mate waarin de producerende sector het product importeert en gebruik maakt van arbeid. Bij een hoog importpercentage en een lage arbeidsintensiteit zorgt een fiscale regeling maar beperkt voor extra arbeidsvraag.
- Bovenstaande inschattingen veronderstellen dat het budget dat in de fiscale regelingen zit, in het saldo loopt. Als de vrijgekomen middelen worden ingezet voor generieke lastenverlichting of andere doelen, worden de economie en de arbeidsvraag daardoor weer gestimuleerd. Het netto-effect is dan afhankelijk van het relatieve arbeidsvraageffect van een regeling.

Datum
21-03-2025

Onze referentie
2025- [REDACTED]

Appreciatie

- **Voor de invulling van de stelpost fiscale regelingen kan het perspectief van arbeidsmarktkrapte nuttig zijn.**
 - De doorlichting laat zien dat de fiscale regelingen met de grootste impact op de arbeidsmarkt (per miljoen euro) zitten in het **3e verlaagd btw-tarief, met name bij de arbeidsintensieve diensten.** Gezien de huidige discussie omtrent het verlaagde btw-tarief lijkt dit politiek op **weinig draagvlak** te kunnen rekenen.
 - Ook maatregelen als de **accijnsvrijstelling voor luchtvaartuigen** en de **vrijstellingen voor de overdrachtsbelasting** woningen kennen relatief veel fte per miljoen euro. Deze zijn **echter positief geëvalueerd.**
- Politiek is het vaak lastig om fiscale regelingen af te schaffen of te verkleinen. Er is immers **altijd een deelbelang mee gemoeid wat voor het verlaagde tarief of uitzondering gezorgd heeft.**

Proces notitie

De verdere planning voor deze notitie is driedig:

1. 27 maart zal de notitie in de ambtelijke Vijfhoek worden besproken.

	Nummer: 1	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
De totale budgettaire omvang van de geanalyseerde fiscale regelingen is 24 mld. en dit leidt naar schatting tot 48.000 fte extra arbeidsvraag. Voor de invulling van de stelpost fiscale regelingen kan het perspectief van arbeidsmarktkrapte nuttig zijn.				
	Nummer: 2	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
De impact van een fiscale regeling op de arbeidsmarkt is hoofdzakelijk afhankelijk van het budgettaire belang. Daarnaast spelen mee:				
	Nummer: 3	Auteur: Hijum, Y.J. van	Onderwerp: Highlight	Datum: Onbepaald
verlaagd btw-tarief, met name bij de arbeidsintensieve diensten. weinig draagvlak accijnsvrijstelling voor luchtvaartuigen vrijstellingen voor de overdrachtsbelasting echter positief geëvalueerd. altijd een deelbelang mee gemoeid wat voor het verlaagde tarief of uitzondering gezorgd heeft.				

2. In mei zal de notitie als **1** bijlage bij het ambtelijke rapport van Financiën over fiscale regelingen aan de Kamer gestuurd worden. De Vijfhoek geldt hiervoor als voorportaal.
3. Op basis van de resultaten zullen we een artikel schrijven voor het vakblad voor economen, de ESB. De publicatiedatum is onbekend.

Datum
21-03-2025

Onze referentie
2025-

Proces doorlichting: volgende stappen

Als **vervolgstappen voor de doorlichting** volgen we twee routes:

1. We verkennen welke uitbreidingen van de analyse er mogelijk zijn. Hierbij valt te denken aan subsidies, wetgeving en/of het beprijzen van externe effecten.
2. We stellen per departement een groslijst op van beleidsmaatregelen die de arbeidsvraag verhogen, met een appreciatie van de effecten van die maatregelen voor de doelen op dat beleidsveld.

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Actie	Informatie
1	Notitie werkgelegenheidseffecten van fiscaal beleid	Ter informatie (niet verzenden)	

Nummer: 1

Auteur: Hijum, Y.J. van

Onderwerp: Highlight

Datum: Onbepaald

bijlage bij het ambtelijke rapport van Financiën
over fiscale regelingen aan de Kamer gestuurd worden.
vervolgstappen voor de doorlichting